

СЛАВА

СВЕТА ПЕТКА

С А Д Р Ж А Ј

+	БЕСЕДА О НИШТАВИЛУ СВЕГА У СРАВЊЕЊУ СА ХРИСТОМ	7
01.	ПУТ ПРЕПОДОБНИХ	8
02.	ЖИТИЈЕ ПРЕПОДОБНЕ МАТИ ПАРАСКЕВЕ-ПЕТКЕ	38
03.	КУЛТ СВЕТЕ ПЕТКЕ	76
04.	О СЛАВИ ИЛИ КРСНОМ ИМЕНУ	94

БЕСЕДА О НИШТАВЛУ СВЕГА У СРАВЊЕЊУ СА ХРИСТОМ

Држим све да су трице, само да Христа добијем. (Филибљанима 3, 8)

Апостол који ово пише имао је светску ученост, имао је богатство и пријатеље, имао је младост и здравље, имао је све изгледе на светске успехе у своме народу. Но, он каже: –Све оставих! Ради Христа Иисуса Господа својега све остави. Пред светским мудрацима постаде као будала, пред богаташима као просјак, пред пријатељима као непријатељ; младост и здравље изнуди драговољним мукама и страдањима; све изгледе на светске успехе затвори сам себи једним потезом. И зашто све ово учини ти, о свети апостоле Павле? –Зато што држим све да су трице, само да Христа добијем.

Па да ли се, браћо, превари апостол Павле оставивши све као трице, и да ли доби нешто више добивши Христа? Двадесет столећа сведоче да се апостол не превари и да добивши Христа доби несравњиво и више и боље од онога што остави и жртвова. Доби мудрост изнад сваке светске учености, и богатство нетрулежно и непропадљиво; и пријатеље у лицу нелажних ангела Божјих; и бесмртну младост без болести и старења; и успех божански, који траје без промене у животу вечном. Све ово он доби добивши Христа. И све ово он доби оставивши све што свет даје љубимцима својим.

Заиста, браћо, боли је Христос од света; и нема речи којима би се описала Његова надмоћност над светом. Свет своје љубимце обманује, а Христос Своје љубимце истински награђује. Јер свет даје мало, а узима све; даје трулеж, а узима живот. Христос, пак, тражи мало, а даје све; тражи да одбацимо трулеж, а даје живот вечни. Христос је, браћо, наш једини истински пријатељ.

О, васкрсли Господе Христе, помози нам одрећи се трица, одрећи се трулежи, и даруј нам живот вечни. Теби слава и хвала вавек. Амин.

Свети Николај Српски

Страшно се искварило наше поколење: све је пуно гордости и лицемерства. Телесне подвиге, по угледу на древне оце наше, можда је још и могуће код нас срести, али се благодатних дарова њихових наше поколење не удостојава, иако људској природи, чини ми се, никада ти дарови нису потребни као сада.

Свети Јован Лестивица, Лестивица

ПУТЬ
ПРЕПОДОБНЫХ

ЈЕВАНЂЕЛСКИ ПУТАКАЗИ

[01. 01]

Оваплоћењем, смрћу на крсту и ваксрењем Сина Свог Иисуса Христа Бог је људе поново довео у стање личне заједнице са собом и дао им семе новог вечног живота. Христос је у свом земаљском животу показао људима да је Он „пут и истина и живот“ и да се само кроз њега људи могу вратити Богу у вечну заједницу љубави.

У Јеванђелима су сачувани многи одговори које је Господ Иисус Христос давао како својим ученицима, тако и многим људима који су му долазили по савет како треба да живе да би ушли у вечну заједницу с Богом. Неки од одговора су такви да не остављају места сумњи у то да је хришћанска вера од самих почетака максималистичка.

И где, неко приступивши рече Му: Учиштељу благи! Какво ћу добро да учиним да имам живот вечни?

А Он рече му: Што ме зовеш благим? Нико није благ осим једног Бога. А ако желиши ући у живот, држи заповеси.

Рече Му: Које? А Иисус рече: Да не убијеш; не чиниш прелубе; не украдеш; не сведочиш лажно;

Поштуј оца и мајер; и љуби ближњег свој као самог себе.

Рече Му младић: Све сам ово сачувао од младости своје; шта ми још треба?

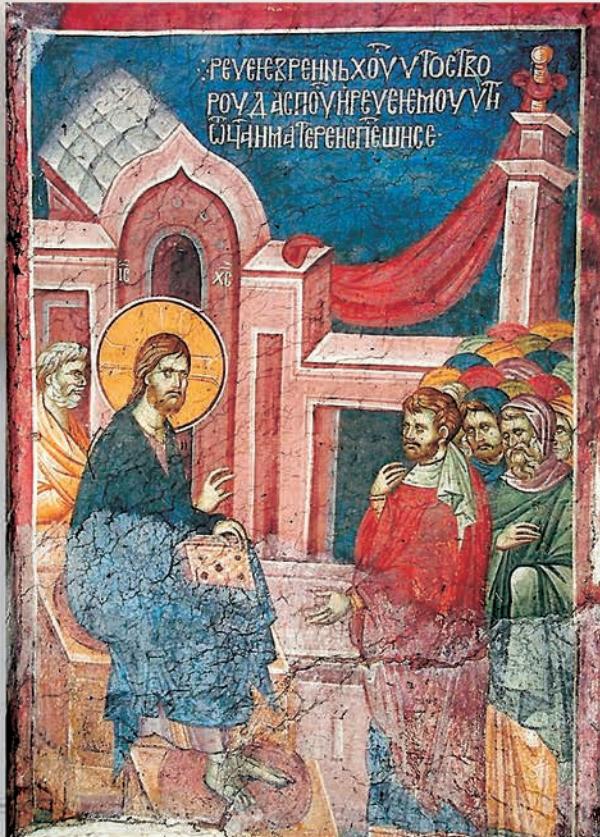
Рече му Иисус: Ако хоћеш савршен да будеш, иди и продај све што имаш и подај сиромасима; и имаћеш благо на небу; па хајде за мном.

Матеј 19, 16 - 21.

И сваки, који остави куће, или браћу, или сестре, или оца, или мајер, или жену, или децу, или земљу, имена мог ради, примиће стпо пушта онолико, и добиће живот вечни.

Али ће многи први бити последњи и последњи први.

Матеј 19, 29-30.

♦ Христос и богати младић

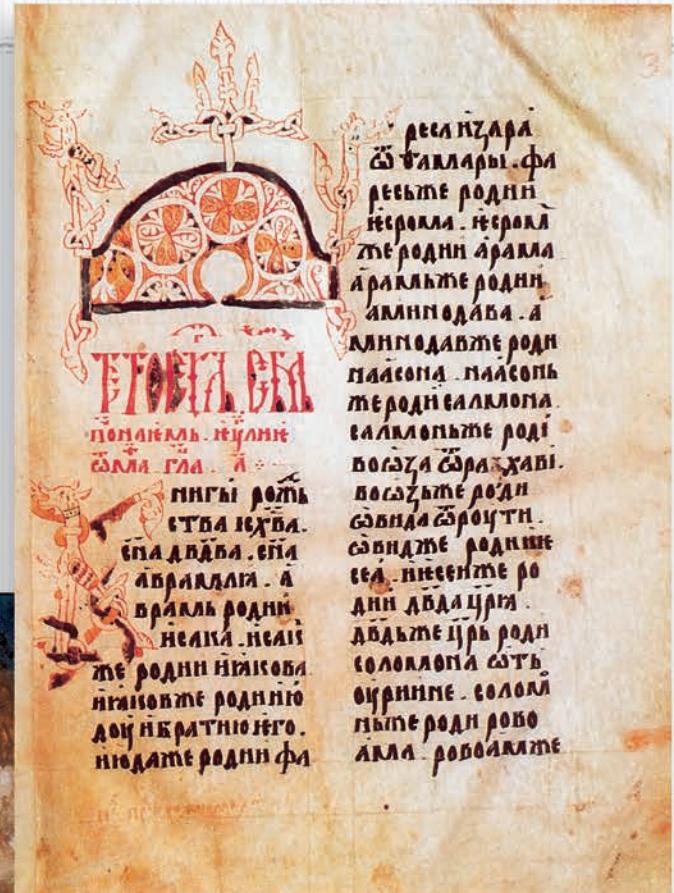
Фреска у манастиру Грачаница на Косову, прва половина XIV века.

Кад је богати младић чуо Христову реч о томе шта треба да учини да би задобио вечни живот, „отиде жалостан, јер беше врло богат“. Потпуно одрицање овогемаљских задовољстава због Царства Божјег било је крупан залогај за свакога, и у Христово време и данас.

Јеванђеље ◆
Српско четворојеванђеље
Богданово, крај XIII века,
Загреб, Архив ЈАЗУ.

По Христовим речима да би неко задобио вечни живот, довољно је да поштује старозаветне заповести. Христос нам нуди и више. У две заповести које нам је Он оставио садржане су све остале, садржан је пут ка савршенству.

Љуби Гостођа Бога свога свим срцем својим и свом душом својом и свим умом својим и свом снајом својом. И друга: Љуби ближњега свога као самога себе.

◆ Чудесна исцељења
Дешајај фреске Исцељење
болесних, у манастиру
Дечани на Косову,
средина XIV века.

Проповедати Христа и проповед посведочити и чудом, од почетка је била једна од дужности Цркве. Дар исцељења Христос је оставил својој Цркви, а тај дар се кроз историју посебно пројављивао на онима који су цео свој живот провели у подвигу потпуног испуњавања Христових заповести.

ПРВИ ХРИШЋАНИ [01. 02]

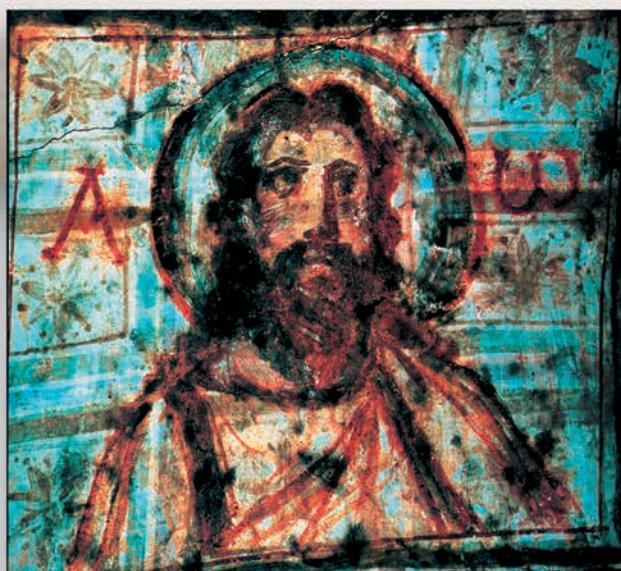
А сви који вероваше беху заједно, и имаху све заједно.
И штучевину и имање продајаху и раздавају свима као што ко требаје.
И сваки дан беху једнако једнодушно у цркви, и ломљаху хлеб по кућама, и
примаху храну с радошћу и у простиотији срца,
Хвалећи Бога, и имајући милост у свију људи. А Господ сваки дан умно-
жаваје друштво оних који се спасавају.

Дела апостолска 2, 44-47.

Први хришћани су живели са јаким осећањем скорог Христовог другог доласка, али су морали и да се суоче са процепом који се све јасније појављивао између јеванђељске поруке и свакодневног живота. Ни тада као ни данас није било лако ускладити своју припадност долазећем Царству Божијем са животом у царствима земаљским, често и непријатељски настројеним према хришћанству.

Требало је времена да хришћани прихватају унутрашње противречности хришћанског живота у свету као неизбежну разапетост. У почетку, али и касније, код неких хришћана ишчекивање Царства Божјег доживљено је као укидање потребе да се било шта ради, а код неких је некритичко прихватање свакодневних обавеза претило да угрози и саме корене вере.

Може се рећи да су хришћани од најранијих времена живели у једној врсти сукоба између садашњости и будућности. Тада сукоб породио је оно што данас зовемо западном цивилизацијом. Усмереност времена и могућност развоја - идеје су које су настале на хришћанским коренима, мада су кроз историју допуњаване нехришћанским и утопистичким садржајима, у тој мери да се данас скоро не могу препознати. Потреба за мењањем света, али пре свега, мењањем себе, како би се уподобили Богу и Царству Божјем - временом је претворено у мотор једне утопије чија суштина је замаскирана плитким, лажно-хуманистичким циљевима.

♦ Први прикази Христа

Мало је сачуваних фресака и икона са почетка хришћанства. Многе свете слике пострадале су у VIII веку, у време иконоборачких спорова. Једна од најранијих сачуваних представа Христа у уметности катакомби.

Молитва ◆

Орантичиња на дештаљу мермерног саркофага из III века, музеј Торлонија у Риму.

Уобичајени молитвени став у првим вековима хришћанства. Руке подигнуте и раширене, са длановима према небу. У овом ставу као да је видљиво изражена молитва раних хришћана, позив „Маран ата” – „Дођи, оче”. Ишчекивање краја историје било је тада много интензивније него у каснијим вековима, а онима који Га будно чекају, Бог најављује руменило зоре.

◆ Ранохришћанске гробнице

Пророк Илија на фресци из IV века, у подземном гробљу Via Latina, Рим.

Представе одласка на небо пророка ватрене вере, Илије, биле су веома популарне у раном хришћанству. Између осталог, зато што се његов поновни долазак очекује уочи другог доласка Христовог. Хришћани свим својим бићем теже да виде Бога и иду му у сусрет. Нада која долази од великог Божјег обећања коме хришћани верују, не мора нужно да спутава њихове земаљске одговорности, него им помера тежиште. Све своје поступке хришћани процењују према жељно очекиваном, обећаном крају.

Добри пастир ◆

Мермерна стапајуешица с краја III века, Лувр, Париз.

Не зна се тачно да ли су рељефи, слике и скулптуре са темом добrog пастира у раној хришћанској цркви заиста означавале Христа. У сваком случају, касније су тако доживљаване, да би у седмом веку Црква прописала да се Христос на иконама и фрескама више не представља симболички као јагње Божје или као добри пастир.

МУЧЕНИЦИ ЗА ВЕРУ [01. 03]

Иако су, по сведочењу многих тадашњих умних Римљана, хришћани били послушни грађани царства, макар у једној ствари нису се повиновали држави: у обожавању цара. Цару царево, Богу Божје била је јеванђељска порука коју су хришћани разумели и прихватали, али за Цару Божје – никако нису били спремни.

Римско друштво све више је испољавало нетрпељивост према хришћанима који су, с друге стране, временом све више стављали Божје заповести и личну савест испред слепе послушности паганским законима. Хришћанске вредности су све више долазиле у сукоб са државним вредностима.

У временима када је царство упадало у кризе, хришћани су постали идеални жртвени јарци. Прогони хришћана и периоди мира смењивали су се све до највећих прогона почетком IV века после Христа.

Уместо да хришћанство буде искорењено, ојачало је више него икад. Од једнедо друге хришћанске заједнице преносиле су се вести о пожртвованости мученика који су не желећи да се одрекну Христа умрли за веру. Грчка реч за мученика – мартир (сведок), испрва се употребљавала за све хришћане који су прогањани због своје вере, али временом је почела да означава само оне који су због вере убијени, док су они који су сведочећи веру преживели прогоне и муке, добили назив исповедника.

Крв мученика постала је семе Цркве, како су то говорили први хришћански писци.

Мучење светог Георгија ◆

Призор са житијске иконе светог Георгија из цркве Светог Георгија у Сируги, Македонија.

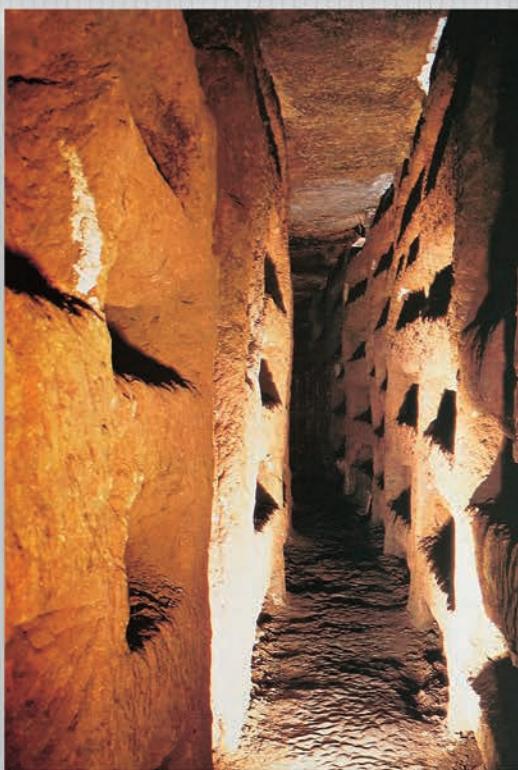
Мир с којим свети Георгије трпи најгора мучења, како је то приказано на иконама, не треба да нас завара. Бол је прави, баш као и усијана кљешта. Икона приказује једну другачију перспективу догађаја, посматраних из вечности из које мучење изгледа као слика победе мученика а не из психолошке перспективе, из тренутка у коме се подноси бол.

◆ Марко Аурелије

Бронзани стоменик изливен између 165. и 173. године после Христа, Пиаца дел Кампидољо, Рим.

Прогони хришћана новом снагом обновљени су за време владавине иначе високоморалног цара стоика Марка Аурелија. Кад су глад, поплаве, куга и рат потпуно пореметили некад срећну владавину, раширило се уверење да сва та зла настају због занемаривања и порицања римских богова. Аурелије је делио страховање јавности, или је пред њим попустио. Године 177. издао је службени проглас којим се наређује кажњавање секти које новим учењима изазивају немире тако што „подбадају неуравнотежене умове људи“. Радило се, наравно, пре свега о хришћанима. Марко је говорио да треба ослободити оне који се одричу хришћанства, али да оне који ту веру проповедају, треба погубити сходно закону.

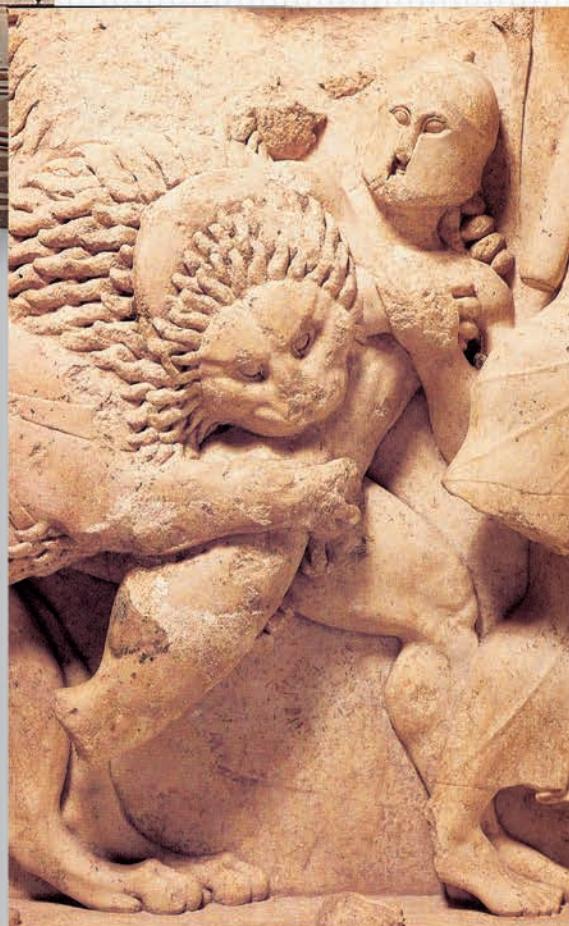

◆ Катакомбе

Катакомбе свештог Каликтија у Риму.

Једна од подземних хришћанских заједничких гробница. Иако храбри пред смрћу, хришћани нису презирали тело. Телесни остаци мученика пажљиво су чувани и многе је Бог прославио.

Рано се учврстила и пракса да се Света литургија служи над моштима мученика.

◆ Звери и људи

Дејашај са ћрквог рељефа.

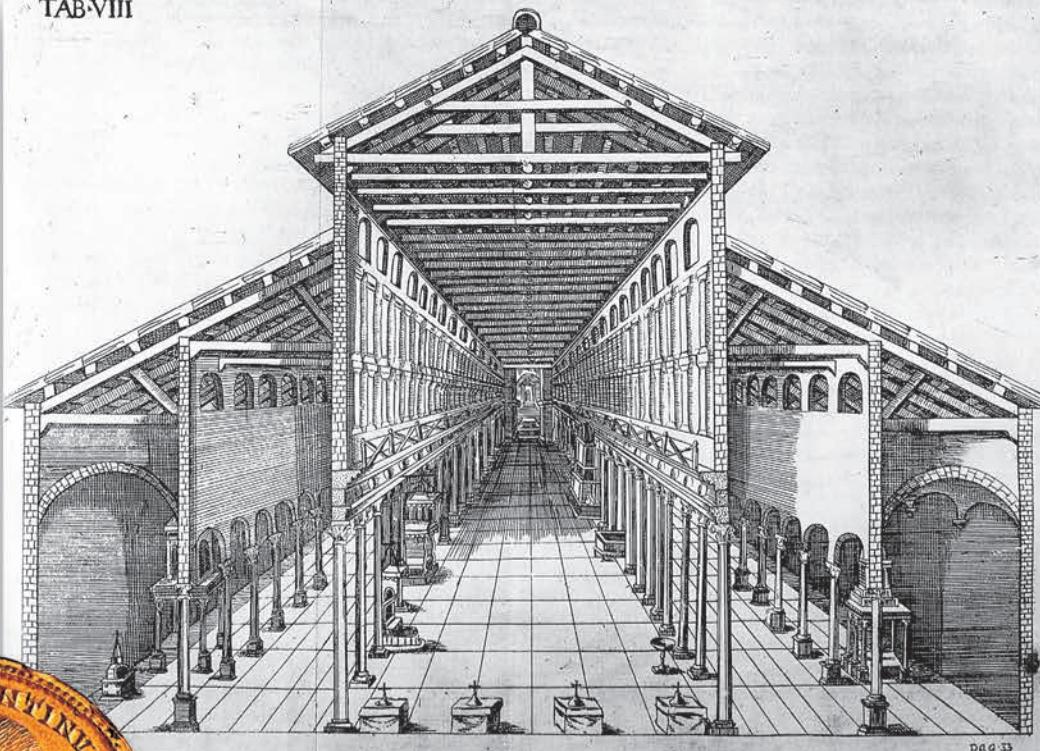
Неретко, хришћански мученици били су бацани зверима. У најстрашнијим мукама умирали су пред крволовчном паганском публиком. Пагани нису могли да се начуде хришћанима које су упознавали. Иако сваки дан угрожени и несигурни због сутрашњице, они су се истовремено радовали животу и ведро се односили према смрти.

Ранохришћанска базилика

Светог Петра у Риму ◆

Графика из времена ренесанса.

Базилика је римска дворана са полуокружним завршетком – апсидом. Служила је као судница, трговачка комора и зборница. После победе хришћанства у време цара Константина, базилике се претварају у цркве. Сабрање због суђења, трговине или већања тако уступа место светом сабрању цркве. Базилике у великим центрима добијају велике димензије – рекло би се више због тога да би се показала моћ земаљског него небеског царства.

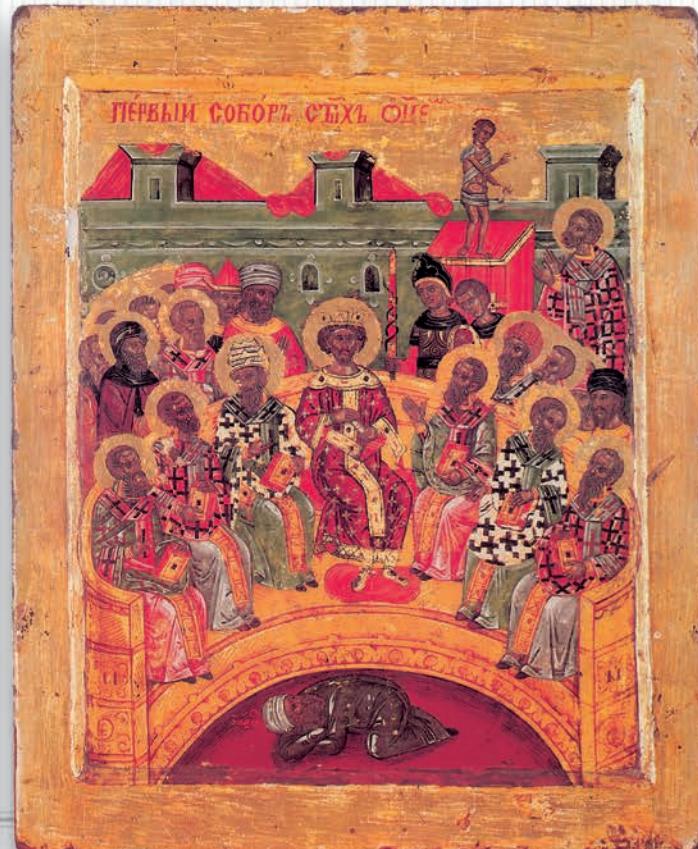
pag. 33

◆ Хришћански цар

Цар Константинин приказан на новцу заједно са Александром Македонским и доле његов син и наследник Констанс I.

Као и Александар и Константин је добио назив Велики. Велики владар је уједно био и први хришћански цар. Цару царево, а Богу Божије – престаје да буде тако јасно упутство. Граница између царства земаљског и Царства небеског озбиљно је угрожена.

Први васењенски сабор ◆

Икона из 1570-1590. године, налази се у олтару цркве Ваведења Пресвете Богородице, у манастиру Хиландару на Светој гори.

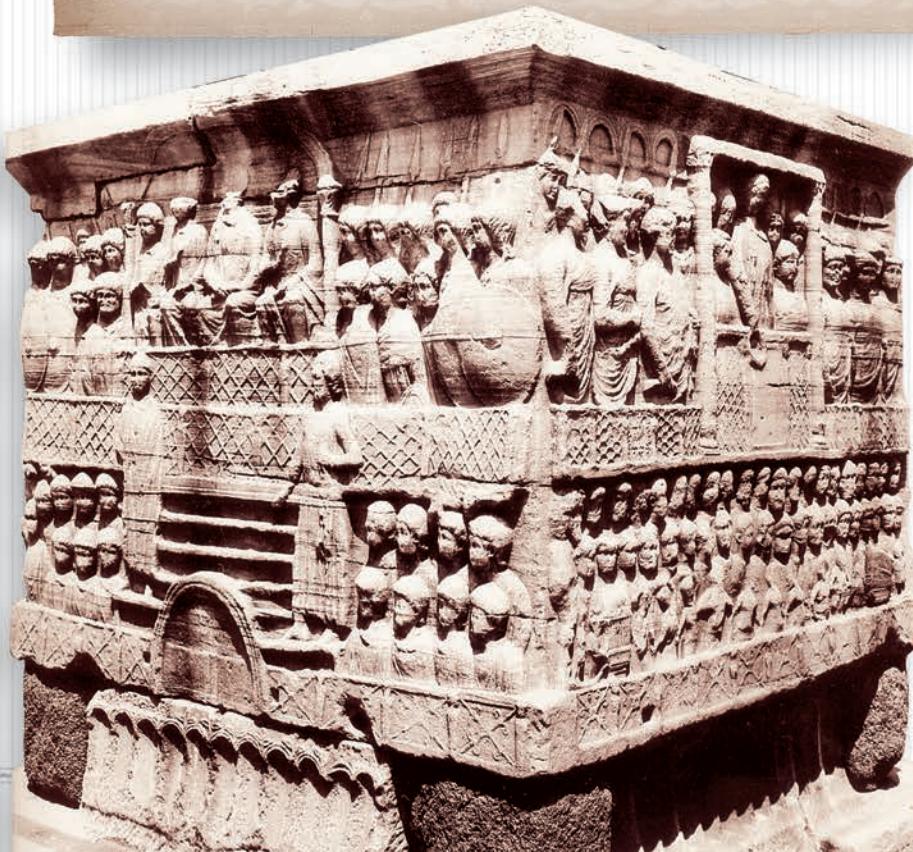
Цар добија велику улогу у црквеном животу. Први васењенски сабор одржан у Никеји од 20. маја до 25. августа 325. године. Сазвао га је због Аријеве јереси цар Константин Велики, а све трошкове око одржавања сабора сносила је држава.

КОНСТАНТИН И ХРИШЋАНСКО ЦАРСТВО [01. 04]

Велики преокрет у историји Цркве настао је кад је римски цар Константин прихватио хришћанство и укинуо прогоне. Мада је још признавао верску слободу за све, он се после победе над својим противницима Максенцијем и Ликинијем коначно изјаснио као хришћанин и позвао своје поданике да му се придруже у прихватању нове вере.

Од издавања Миланског едикта 313. године којим су Константин и Ликиније објавили толеранцију свих религија и наложили да се хришћанима врати сва имовина одузета за време минулих прогона, па до успостављања хришћанства као државне религије, није прошло много времена.

Има историчара који коментаришу догађаје из тог времена да је, док су хришћани преобраћали свет, свет можда и успешније преобраћао хришћане. До скора прогоњена, црква се нашла пред искушењима благостија, новца, части, власти... У цркву је нагло ступило много људи неприпремљених на доследно хришћански начин живота. За ревносне хришћане то је била врста саблазни. Потреба да се првобитни хришћански идеали, идеали Царства Божјег, сачувају пред опасношћу разводњавања у млакости свакодневице, код неких група хришћана постала је све јача.

♦ Хришћанска држава?

Цар Теодосије са свим посмайтром идре на хиподрому, основа Теодосијевог спомен-бина на Хиподому у Цариграду, крај IV века.

Цар Теодосије довршио је Константинов рад на христијанизацији Царства. Хришћанство је за време његове владавине постало државна (обавезна) религија. Иако овде приказан у публици на некој од игара или трка на хиподрому, Теодосије је 393. године чак укинуо олимпијске игре, као заостатак из паганства. Пре тога, 391, затворио је све паганске храмове. Многи искрени хришћани сматрали су да су Црква и држава у брак ушле пребрзо, на начин који је штетио Цркви.

УДАЗАЈ У ПУСТИЊУ [01. 05]

Тако дакле сваки од вас који се не одрече свега што има не може бити мој ученик.

Лука 14, 33.

У хришћанској Цркви монаштво (монахос, грчки – самац, усамљеник) у разним облицима постоји од њеног почетка. Инспирисани животима старозаветних пророка Илије, Данила, Јеремије, као и светог Јована Крститеља и апостола у Новом завету, многи хришћани су одустајали од породичног живота, цео свој живот посвећивали Богу и помоћи ближњима.

Међутим, тек велики покрет настао у IV веку као реакција на брзи раст цркве и угрожавања идеала хришћанског живота може се сматрати почетком монаштва какво данас у Цркви познајемо.

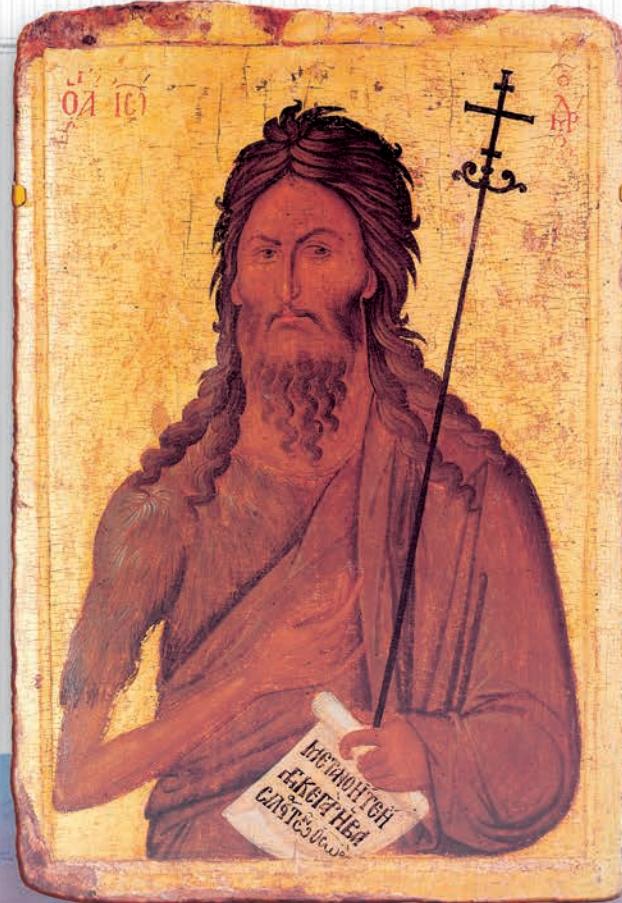
У жељи да се непомућени овосветским бригама и страстима баве само долазећим Царством Божјим, групе аскета одрицали су се сваког поседовања и удобности. Обучени у крпе, живели су у градовима од милостиње. А затим су прво појединачно, а затим и у групама, неки од њих почели да напуштају свет и да се повлаче на пуста и скровита места.

Најпре у Египту, а затим на Синају, у Светој земљи, Сирији и Месопотамији никле су монашке насеобине – манастири.

Свети Илија у пустини ◆
Икона из друге половине XVI века,
манасијар Ставроникитша
на Светој гори.

Гавран храни светог Илију у пустини. У Светом писму има много примера да су се пророци Божји повлачили у пустину да се склоне од прогонилаца или да боље чују и разумеју реч Божју. Обично су се ти излети завршавали повратком међу људе ради завршетка мисије коју им је Бог поверио.

◆ Свети Јован

Свети Јован Крститељ, икона из треће четвртине XIV века, налази се у манастиру Хиландару на Светој гори.

Свети Јован Крститељ повезује Стари и Нови завет. Његов усамљенички живот у пустињи, где је живео потпуно посвећен Богу, обучен у грубу одећу, хранио се само дивљим медом и скакавцима - послужио је као узор многим пустињским подвижницима. А Господ је за светог Јована рекао: „Заиста вам кажем: Међу рођенима од жена није се појавио већи од Јована Крститеља; а најмањи у Царству небескоме већи је од њега. А од времена Јована Крститеља до сада Царство небеско с напором се осваја, и подвижници га задобијају.” (Матеј 11, 11-12)

◆ Коптски ограч

Остаци коптске одеће с краја III века, пронађени у хришћанским гробницама.

Сличну, мање украшену одећу носили су први пустињски оци.

◆ Египатска пустиња

Суровост, али и необична лепота египатске пустиње била је позадина на којој су својим животима пустињски оци исписивали путоказе ка Царству Божјем многим настављачима. Једноставност и одсуство детаља у призорима пустиње олакшавају уму да се усредсреди на Оног који стоји иза целокупне творевине.

ИСКУШЕЊА СВЕТОГ АНТОНИЈА

[01. 06]

Велики монашки оци учитељи називани су авама. Хришћански отшелници (анахорети) или пустињаци који се повлаче од света да у издвојеним ћелијама или колибама живе у подвигу молитве, поста и непрекидног покајања имали су и данас имају за узор једног великог хришћанског оца – преподобног Антонија Великог, или Абу Антонија.

Ава Антоније рођен је 251. године у селу Коми близу Хераклеје. Овај Копт великог срца и снажне воље повукао се у Тивејску пустињу у Горњем Египту (околина некадашње Тебе) у двадесетој години живота. Наредних двадесет година живота провео је у потпуној самоћи, сам с Богом. Поживео је чак до 356. године, упокојио се у сто петој години живота, а да је само двапут отишао из пустиње у Александрију. Једном – у време прогона Цркве тражећи мучеништво и други пут, на позив светог Атанасија, да би оповргао лажи аријанских јеретика о томе да је и он на њиховој страни.

Пример преподобног Антонија надахнуо је многе који су жедни Царства Божјег такође кренули у пустињу. Захваљујући многобројним следбеницима који су записивали речи и догађаје из његовог живота, иако неписмен, преподобни Антоније је оставио како савете и упутства отшелницима за подвижнички пут ка Царству Божјем, тако и савете и духовне поуке хришћанима који свој живот проживе у свету, а архиепископ Александријски, свети Атанасије Велики, који је познавао преподобног Антонија, написао је његово прво житије.

Искушења која је преподобни Антоније у потпуној самоћи доживљавао у пустињи, физичке тешкоће и напади злих духова, његова безграницна вера и потпуна посвећеност Богу, начинили су од њега трајни симбол монашког подвига и до данас послужили као инспирација великим броју књижевних и сликарских дела, како на Истоку, тако и на Западу.

♦ Смрт у пустињи

„За људе код којих је разум добро развијен, смрт води ка бесмртности. А за људе ограничене, чији су појмови неразвијени, смрт је крај свему. Нема никакве потребе бојати се смрти, него се треба бојати душевне пропasti која се састоји у непознавању Бога”, пише у поукама светог Антонија. Иако необразован по световним критеријумима и његовог и нашег времена, свети Антоније велики је учитељ у једном другачијем и важнијем образовању - у образовању које за полазиште има знање о томе да је човек створен по образу и подобију Божјем.

